

Johann Strauss ml.
NETOPIR
(OPERETA)

(ponedeljek, 27. december 2004):

Internetni strani Turistično informacijskega portala

Opera J. Straussa ml.: Netopir

Kje: SNG Opera in balet Ljubljana, Cankarjeva ulica
11

Kdaj: 29.12.2004, 19:30

Informacije na tel. +386 (0)1 241 17 64

<http://www.operainbalet-lj.si>

OPERETA

Meščanstvo 19. stoletja je bilo naklonjeno zabavni glasbeni gledališki obliki, v kateri se izmenjujejo govornjeni deli z glasbenimi točkami. To je opereta, ki je doživela svoj razcvet v Parizu. Ustvaril jo je skladatelj Jacques Offenbach (1819-1880). Offenbach je vplival s svojim delom na druge ustvarjalce. Pri njem so se zgledovali zlasti dunajski skladatelji zabavne glasbe med katerimi je znameniti kralj valčkov Johann Strauss, in začel pisati opere.

Opereta je glasbeno dramska zvrst zabavnega značaja, v kateri se imenujejo govornjeni dialogi ter pevske in instrumentalne točke. Bila je oznaka za kratko opero, v 19. in 20. stoletju glasbena dramska zvrst zabavnega značaja, v kateri se izmenjujejo govornjeni dialogi ter pevske in instrumentalne točke. Razvila se je iz vedre opere comique, singspiela in različnih burk z glasbo. Ločimo tri vrste operet: pariško, dunajsko in berlinsko. Pariška opera je odraz velemestnega življenja in pogosto vsebuje elemente parodije in satire. Dunajska opera, ki je nastala neposredno za pariško, je malomeščanska in sentimentalna. Berlinska opera, ki jo je 1899 izoblikoval P. Lincke, združuje elemente lokalne burke, parodije in revije. Opereta se je udomačila konec 19. stoletja in na začetku 20. stoletja tudi v Angliji z A. Sullivanom in S. Jonesom. V zadnjem času se poleg operete vse bolj pojavlja musical.

JOHANN STRAUSS mlajši

- * 25. oktober 1825, St. Ulrich, danes del okrožja Dunaj-Neubau, Avstrija,
- † 3. junij 1899, Dunaj.

Skladatelj, dirigent in violinist Johann Strauss mlajši se je zapisal v glasbeno zgodovino kot izredno plodovit avtor plesne glasbe (valčkov, polk, in drugih plesov), ter kot inovativni ustvarjalec glasbeno-gledaliških del, med katerimi izstopa opereta Netopir, vse od prve izvedbe najbolj obiskane in najpogosteje izvajane predstave slovitega dunajskega gledališča Theater an der Wien.

Johann Strauss ml. se je rodil 25. oktobra 1825 na Dunaju. Znameniti "kralj valčkov" se je glasbe učil proti očetovi volji.

Njegov oče Johann Strauss starejši mu je namenil kariero uradnika, toda mati mu je omogočila glasbeni študij pri učitelju basa Hofmannu. Kmalu potem je prekinil stike z družino in začel nastopati na koncertih. Že njegov prvi nastop v Casino Dommayer (15. oktober 1844) je bil izredno uspešen. Turneje so ga vodile po celi Evropi in Severni Ameriki. Po smrti očeta 1849 je prevzel njegov orkester in bil leta 1863 imenovan za cesarsko kraljevega glasbenega direktorja dvornih plesov, kar pomeni, da je vodil vse dvorne plesne. To je počel do leta 1871, ko je sam zaprosil za razrešitev. Ta mu je bila odobrena, istočasno je prejel odlikovanje Franca Jožefa. Njegov naslednik je postal brat Eduard Strauß.

Do tega časa je pisal samo plesno glasbo, s čimer je utrdil sloves »kralja valčkov«. Leta 1864 se je srečal s Jacquesom Offenbachom, ki ga je spodbudil k pisanju operet, ki pa jih je Strauss vedno imenoval komične opere. 10. februarja 1871 je bila premiera njegove prve operete Indigo in 40 razbojnikov. 5. aprila 1874 je bila premiera njegove najbolj uspešne in znane operete Netopir. Ta opereta je bila vzeta v repertoar dvorne opere (danes Dunajska državna opera) in je do danes edina opereta, ki se izvaja tam. Zaradi tega velja Strauss tudi za utemeljitelja »zlate dobe dunajske operete«.

Kot skladatelj je užival izjemno občudovanje, Wagner pa ga je poimenoval kar najmuzikalnejša glava 19. stoletja. Strauss ml. velja za izredno ustvarjalnega skladatelja plesnih oblik. Zato je bolj znan po svojih valčkih, kljub temu da je napisal nekaj izjemnih operet, ki veljajo za klasične primere tega žanra. Obliko valčka je večinoma povzel po svojem očetu Johannu Straussu st. in J. Lannerju, dodal pa ji je nov polet in vsebino. Zapolnil jo je z dinamičnostjo in s svojevrstno melodiko, ki je med ljudmi postala izjemno priljubljena. Njegova nadgradnja je dunajski valček pripeljala do dovršenosti. Ustvaril je okrog štiristo valčkov, med katerimi so gotovo najbolj znani Na lepi modri Donavi, Zgodbe iz Dunajskega gozda, Dunajska kri, Pomladni glasovi, Cesarski valček... Med Straussovimi glasbeno-gledališkimi deli naj omenimo naslednja: Indigo in štirideset razbojnikov (1871), Karneval v Rimu (1873), Netopir (1874), Cagliostro na Dunaju (1875), Princ Metuzalem (1877), Slepa krava (1878), Kraljičin čipkasti robec (1880), Vesela vojna (1881), Noč v Benetkah (1883), Cigan baron, Simplicius (1887), Kneginja Ninetta (1893), Praznik jabolk (1894), Dišeča perla (1895), Boginja razuma (1897) ter Dunajska kri (dokončana je bila po skladateljevi smrti). Johann Strauss ml. je umrl 3. junija 1899 na Dunaju.

NETOPIR - STRAUSSOV OPERETNI BISER

Znamenita mojstrovina "kralja" valčkov Johanna Straussa ml. Netopir je do danes po vsem svetu dosegla že na tisoče uprizoritev in verjetno ga ni opernega odra, na katerem ta opereta ne bi v vsej svoji razkošnosti prikazala radoživosti takratnega dunajskega meščanstva.

Prvo dejanje: Soba v Eisensteinovi hiši

Adela bere pismo, ki ga je dobila od sestre Ide. V njem piše, naj si od svoje gospodarice Rozalinde sposodi svečano obleko in pride zvečer na zabavo v vilo kneza Orlovskega. Medtem zaljubljeni Alfred poje serenado Eisensteinovi soprogi Rozalindi. Ta ravno takrat stopi v sobo in ga sliši. Adela izkoristi priložnost in svojo gospodarico prosi za prost večer – z izgovorom, da mora obiskati svojo bolni teto. Rozalinda jo zavrne, saj se boji, da bo zvečer, ko bo njen mož zaradi razžalitve policaja moral za pet dni zapor, podlegla Alfredovem zapeljevanju. Ta prileze v sobo kar skozi okno. Rozalinda ga prosi, naj odide, preden se njen mož vrne. Alfred jo uboga, še prej pa izsili dovoljenje, da se zvečer lahko vrne. Eisenstein se skupaj z odvetnikom dr. Blindom besen vrne s sodišča, kjer ga je slednji tako slabo zastopal, da so mu kazen zvišali na osem dni. Blind užaljen odide, takoj za njim pa Adela naznani dr. Falkeja. Rozalinda se umakne, dr. Falke pa prijatelju predlaga, naj se v zaporu zgleda šele prihodnje jutro, saj sta nocoj povabljeni na zabavo k Orlovskemu. Eisenstein si izbrane družbe, prelepih mladenk in dobre zabave tako želi, da se za prijateljev predlog takoj navduši. Obide ga namreč skušnjava, da bi s svojo čudežno uro spet lahko zapeljeval mlade dame, prisotne na zabavi. Falke se kmalu poslovi, Eisenstein pa se veselo pripravlja na večerni izhod. Začudena Rozalinda, ki ne pozna skrivnega načrta, misli, da mož odhaja v zapor. Pokliče Adelo in ji dovoli večerni izhod. Prebrisani Falke, ki je v Idinem imenu sam napisal pismo Adeli, predlaga Rozalindi, naj se preobleče v madžarsko grofico in se udeleži zabave, saj bo le tako lahko spoznala, kakšen je v resnici njen mož. Ko Eisenstein odide, se Alfred vrne. Preobleče se v gospodarjevo domačo haljo in se vede kot Rozalindin mož. V tem trenutku se pojavi direktor zapora Frank, da bi moža kar sam pospremil v zapor. Rozalinda zabiča Alfredu, da se ne sme izdati, zato direktor zapora odpelje Alfreda, prepričan, da je Eisenstein.

Drugo dejanje: Zabava pri knezu Orlovskemu

Sestri na zabavi ugotovita, da pisma, ki ga je prijela Adela, ni napisala Ida. Falke gostitelju pojasni potegavščino, ki jo je pripravil za vse vpletene. Poimenoval jo je kar **Maščevanje netopirja**. Takoj zatem mu Adelo predstavi kot Olgo, čeprav mu v isti sapi pojasni, da je dekle v resnici sobarica pri Eisensteinu. Nato mu predstavi še tega kot markiza Renarda. Gostitelj Orlovski vsem zbranim gostom pove, kako se zabava po rusko; jasno in glasno da vedeti, da so bodo zbrani gostje nakopali njegovo jezo, če se bodo branili pijače. Kmalu pride še direktor zapora Frank, ki ga Falke predstavi kot viteza Chargrina. Frank začne zapeljevati Ido, Eisensteinu pa je všeč Olga, ki se mu zdi na moč podobna njegovi sobarici. Zabavi se pridruži še Rozalinda, preoblečena v madžarsko grofico. Eisensteina zamaskirana lepota tako očara, da jo prične zapeljevati s svojo urico, ki mu jo dama kmalu izmakne. Dokazno gradivo Rozalinda skriva v dekolte, obenem pa se odloči prekiniti burko. Zapoje čardaš, s katerim poskuša dokazati svoje madžarsko poreklo. Zabava je na višku, gostje nazdravljajo in plešejo. Eisenstein zbrani družbi pove zgodbo o netopirju. Pred tremi leti si je po pustni zabavi namreč privoščil šalo na račun prijatelja Falkeja, ki je bil našemljen v netopirja. Pijanega ga je pustil v gozdu. Falke je moral zjutraj – še vedno našemljen – peš v mesto. Seveda je bil po poti deležen posmeha mestnih zijal. Od tedaj so mu vsi pravili doktor Netopir. Eisenstein ne vem, da mu prijatelj te potegavščine ni odpustil in da je ta večer Falke načrtoval zato, da se mu maščuje. Proti jutru, ko ura odbije šest, se Eisenstein odpravi v zapor.

Tretje dejanje: Urad direktorja zapora

Po pomoti zaprti Alfred se v zaporu tolaži s prepevanjem. Prepira se z opitim paznikom Froschem, ki mu gre zapornikovo petje na živce. Prerekanje prekine direktor Frank, ki okajen in utrujen od nočne zabave kmalu sladko zaspi. V urad prideta Adela in Ida. Adela prosi Franka za denarno pomoč pri šolanju petja in igre, ker bi rada prišla h gledališču, ter mu razkrije, da je v resnici sobarica pri Eisensteinu. Frosch napove prihod markiza Renarda (Eisensteina), Frank pa dekleti skrije v eno od celic. Eisenstein je presenečen, ko vidi, da je novi prijatelj vitez Chargrin v resnici zaporniški direktor Frank. Ta pa ne more verjeti, da pred njim stoji Eisenstein, saj naj bi možak že od včeraj sedel v eni od zaporniških celic. Eisenstein želi takoj videti svojega dvojnika, vendar mu Frank tega ne dovoli. Pojavi se odvetnik dr.Blind, s katerim si Eisenstein zamenja oblačila. Odvetnik odide, Frosch pa pripelje v urad Alfreda kot gospoda Eisensteina. Takrat pride v zapor tudi Rozalinda, Eisenstein kot odvetnik dr.Blind zaslišuje ženo in Alfreda in se jima v navalu ljubosumja razkrije. Ogorčena Rozalinda mu v odgovor pomoli uro, ki mu jo je kot madžarska grofica izmaknila na zabavi. Frosch spusti iz celice ogorčeni Adelo in Ido. Falke, zadovoljen, da mu je potegavščina uspela, privede še Orlovskega in druge goste. Eisenstein se ženi opraviči za nezvestobo, ona pa mu vse odpusti. Orlovski Adeli obljubi, da ji bo pomagal pri šolanju. Vsi skupaj zadovoljni nazdravijo šampanjcu – kralju vin, ki naj bi povzročil vse težave.

MOJE MNENJE

Opereta me je bila zelo všeč. Zelo mi je bila všeč glasba, ki me je popolnoma začarala. Ko sem zaslišala glasbo znamenitega valčka sem si zaželela, da bi lahko zaplesala ob teh čarobnih melodijah. V uvodni glasbi sem lahko zaprla oči in se poglobila vanjo. Glasbe je bilo konec in počasi se je začela dvigati rdeča zavesa. Glasba me je umirila in lahko sem zbrano gledala in poslušala opereto. Sprva nisem ničesar razumela vendar sem se počasi navadila na visoke glasove in razumela sem skoraj vse. Manj razumljivo je bilo v delih, kjer so se visoki glasovi prepletali, vendar je bilo teh delov malo. Veliko je bilo govornih dialogov, kar mi je bilo zelo všeč. Glasba je spremljala vso dogajanje, kjer so bili prizori živahnejši je bila poskočna in vesela. Nikoli ni preglasila pevca, zato se je dobro slišalo njegovo ali njeno petje. Straussova glasba ni le melodična, temveč ima v sebi tudi močan plesni karakter, ki so ga poudarili baletni plesalci. Skozi vsa dejanja so se prelivale melodije valčka. Sama plešem standardne plesne in moj najljubši ples je prav valček zato mi je bila opereta še toliko bolj všeč.

Tudi scena je bila zelo zanimiva. Od udobnega salona prek radoživega vrta predmestne vile do temnega zapora. Scena in kostumi so prikazali svojevrsten slog dobe Johanna Straussa. Zgodba je zabavna, saj je polna intrig, maskiranja, nenadnih zapletov in razpletov v razkošnih kostumih kostumgrafke. Najbolj mi je bilo všeč tretje dejanje, kjer je nastopal pijani paznik Frosch.

Opereta je bila sproščena, razumljiva in komična, kar mi je bilo res zelo všeč, vendar sem bila nezadovoljna s sedeži. Žal mi je, da kart nisem kupila prej, saj bi tako dobila boljše sedeže. Vendar sem si opereto želela ogledati, saj so mi mnogi svetovali, da je enkratna. Enako menim tudi sama, zato jo toplo priporočam vsem, ki si je še niso ogledali.

LITERATURA

- A. Hiti Ožinger; Mojstri klasične glasbe in njihova dela. 45, Johann Strauss sin: Dunajski valčki; Ljubljana 1995; Mladinska knjiga
- I. Vrbančič; Glasbeni slovarček; Ljubljana 2004; Mladinska knjiga
- K. Dolinar; Leksikoni Cankarjeve založbe: Glasba; Ljubljana 1981; Cankarjeva založba
- H. Waugh; Opera: Vodnik za poslušanje in spoznavanje; Ljubljana 2000; Mladinska knjiga
- B. Oblak; Od romantike do danes; Ljubljana 2003; DZS
- R. Rosi; Veliki Skladatelji; Ljubljana 1995; DZS
- K. Kovačevič; Leksikoni Cankarjeve založbe: Glasbeniki; Ljubljana 1988; Cankarjeva založba
- Gledališki list
- <http://www.ljubljana-tourism.si/index.cgi?body=prireditve&id=R-dec07-bg2> (datum ogleda strani 30.12.2004)
- http://sl.wikipedia.org/wiki/Johann_Strauss_mlaj%C5%A1i (datum ogleda strani 30.12.2004)
- <http://www.operainbalet-lj.si/predstave/opera/Opera-netopir-2004.html> (datum ogleda strani 30.12.2004)